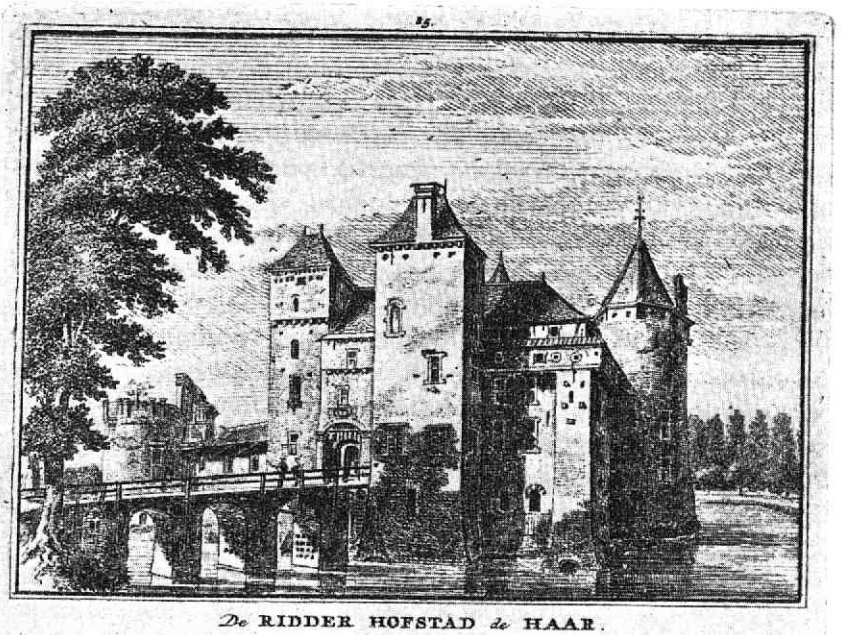

De RIDDER HOFSTAD de HAAR.

De KERK van de HAAR.

Het „Huis ter Haar"

Het was een fraaie dag in de maand Mei van het jaar 189.. Over het, in die dagen nog stille Janskerkhof te Utrecht reed eene kleine omnibus bespannen met één paard. Het voertuig hield stil voor den ingang van 't bekende hôtel des Pays Bas, en de koetsier behoefde slechts zeer weinig moeite te doen het paard tot staan te brengen, daar het makke dier den tocht van het station naar het hôtel en van het hôtel naar het station meerdere malen per dag volbracht en ook dien dag reeds meerdere malen volbracht had.

Het voertuig was beladen met een vrij langen platten koffer, kruiselings van gekleurde strepen voorzien, terwijl er eenige groote witte letters, (v. Z. v. N.) op geschilderd waren. Naast dezen koffer bevond zich eene groote reistasch, insgelijks van deze letters voorzien. Deze bagage behoorde aan den deftigen heer, die zich in den wagen bevond. De reiziger was gekleed in eene grijze pandjesjas en had een eveneens grijzen deukhoed op het hoofd, terwijl hij een gouden lorgnet droeg, en aan de hand een tweetal gouden ringen. Bovendien lag er nog eenige kleine handbagage bij hem op de bank. Zoodra de omnibus voor het hôtel stilhield, schoot een zoogenaamde „chasseur" toe, om mijnheer bij het uitstappen behulpzaam te zijn en de handbagage in ontvangst te nemen, terwijl de huisknecht eveneens ten tooneele verscheen, om gezamenlijk met den koetsier den koffer en de handtasch af te laden. In de vestibule van het hôtel werd de nieuw aangekomene verwelkomd door den hôtelhouder, de heer Kock, die hem persoonlijk naar de reeds eenige weken te voren door hem bestelde vertrekken begeleidde.

De zoo juist gearriveerde gast was niemand minder dan baron van Zuylen van Nievelt van ter Haar, kortelings gehuwd met baronesse Rothschild. Hij was gekomen om de, aan hem toebehoorende ruïne te bezoeken, en zoo mogelijk te herbouwen. Hij was dien dag vroegtijdig uit zijne woonplaats: Parijs vertrokken, teneinde nog voor het avondeten in Utrecht te zijn.

Na zich verkleed, verfrischt en een brief geschreven te heb-

ben, zette hij zich neder en verdiepte zich nog eenigen tijd in een krant, totdat de etensbel hem aan tafel riep. Na afloop van den maaltijd trok hij zich naar zijn vertrekken terug. Hij schelde een kellner, bestelde thee en vroeg tevens den hôtelhouder te spreken. Het gesprek liep over zijn ruïne.

O, wat hadden zijn vrienden in Frankrijk hem daarmede geplaagd! Zij, die zulke schitterende landhuizen bezaten, het eene al mooier dan het andere. En hij, hij bezat slechts eene ruïne. Wacht maar, had hij gezegd, eens zal de tijd komen, dat gij mijn gasten zult zijn op mijn kasteel!

„Waar ligt die ruïne toch ergens?" was zijn eerste vraag aan den hôtelhouder, den heer Kock, „men heeft mij wel gezegd, dat zij ergens in de buurt van Utrecht lag, maar ik weet op geen stukken na, waar?"

„Bij Haarzuilen, onder Vleuten", antwoordde de heer Kock. „Hoe moet ik daar komen?" vroeg de heer van Zuylen. „Ja, 't beste is, dat u een rijtuig neemt", antwoordde de hôtelier. „Hoever is het rijden?" „Nu ik denk zoo om en nabij een uur. Met eenig oponthoud onderweg, en daar moeten wij rekening mee houden, want wij moeten een drukken overweg passeeren en een druk bevaren kanaal, wordt het dat wel".

„Ik wou, dat ik iemand wist, die mij daarbij kon vergezellen" zeide de heer van Zuylen. „Kan ik u soms van dienst zijn?" vroeg de heer Kock. „Dat is heel vriendelijk van u", antwoordde de heer van Zuylen, „is dat niet al te veel van u gevergd?" „Och neen, er zijn op 't oogenblik niet vele gasten in mijn hôtel. Ik kan mij wel eenige uren vrij maken".

Zoo gezegd, zoo gedaan. Nog denzelfden avond werd er een rijtuig besteld bij een bekenden Utrechtschen stalhouder en den volgenden morgen om tien uur hield eene keurige victoria voor het hôtel stil en begaven beide heeren zich op weg.

Precies kwart voor elf, een kwartier vroeger dan zij gedacht hadden, kwamen de heeren te Haarzuilen aan. De heer van Zuylen maakte zich bekend, haalde den sleutel van de ruïne en maakte met den heer Kock een wandeling over de puinhoopen. In de eenvoudige dorpsherberg werd een eenvoudige maaltijd gebruikt en nadat de heer van Zuylen nog eenige zijner pachters had bezocht, werd omstreeks drie uur de terugreis naar Utrecht aanvaard, waar de heeren om vier uur aankwamen.

Thans ging de heer van Zuylen op zoek naar een architect. Hij vond dien in den persoon van den heer Cuypers, in die dagen een onzer bekwaamste architecten, een man van breede opvattingen, die als architect zijn sporen had verdiend en die gebroken had met de, tot nog toe veelal gevolgde gewoonte van de historische stijlen steeds na te bootsen, doch er een eigen bouwstijl op nahield.

Met dezen architect had de heer van Zuylen een onderhoud, waarbij de heer Cuypers zich in beginsel bereid verklaarde eene eventueele herbouwing van 's heeren van Zuylens kasteel onder de oogen te zien. Een tweede bezoek aan de ruïne was het gevolg van dit onderhoud, thans in tegenwoordigheid van den architect. Deze liet thans opmetingen ter plaatse verrichten, terwijl de ruïne voor het publiek werd afgesloten. Ook de fundeeringen werden aan een nauwkeurig onderzoek onderworpen, waarbij bleek, dat de meeste zich in goeden staat bevonden, enkele gedeelten evenwel behoefden vernieuwing.

Het plan was, dat het kasteel zooveel mogelijk in den oorspronkelijken trant zou worden herbouwd. „Zooveel mogelijk", want het gebouw geheel en al in den oorspronkelijken toestand terug te brengen, was ondoenlijk. Het oude kasteel namelijk, bezat geen gangen, men moest door het eene vertrek, wilde men zich naar het andere begeven. Het spreekt vanzelf, dat het kasteel, wat dat betreft, geheel anders moest worden ingericht. Toen mevrouw van Zuylen den architect hieromtrent eenige opmerkingen maakte, stelde hij haar gerust, door te zeggen, dat hierin op behoorlijke wijze zou worden voorzien. En hij heeft er in voorzien op betrekkelijk eenvoudige wijze, door het aanbrengen van eene gaanderij, welke alle vertrekken onderling met elkander verbond. Deze gaanderij rustte op een half gewelf, eene constructie, zooals men die vroeger niet maken kon, en welke dateerde van lateren tijd, zooals de grijze architect ons uitlegde, toen hij de leden van ons genootschap nog niet zoo heel veel jaren geleden, rondleidde door de zalen van dit prachtige kasteel.

Toen de plannen en teekeningen van den architect ten slotte door den heer van Zuylen waren goedgekeurd, kon eindelijk de bouw van dit sprookjesslot een aanvang nemen. Dat hiermede ettelijke jaren gemoeid waren, spreekt vanzelf,

doch er moest niet alleen een kasteel gebouwd, doch ook een park gesticht worden, rondom het te bouwen kasteel. Te dien einde wendde de heer van Zuylen zich tot den bekenden tuinarchitect, den heer Copijn, een zeer bekwaam vakman, op het gebied der tuinarchitectuur even kundig als de heer Cuypers op het gebied der bouwkunde. Zoowel Cuypers als Copijn hebben zich op uitnemende wijze van de hen opgedragen taak gekweten.

Veel hoofdbrekens kostte den heer van Zuylen het feit, dat het dorp Haarzuilen zich juist bevond op de plaats, waar het park moest komen. Met enorme kosten wist hij gedaan te krijgen, dat dit dorp verplaatst en in Oud Hollandschen stijl opgebouwd werd. Op deze wijze werd dus die steen des aanstoots verwijderd.

Thans nog een enkel woord over de geschiedenis en het inwendige van het kasteel. Het kasteel werd omstreeks 1162 of 1163 door Godschalk van Woerden gesticht. Tot 1451 bleef het in het bezit van diens afstammelingen. Toen werd Dirk van Zuylen er mede beleend door zijn huwelijk met Josina van der Haar. Dertig jaar later, in 1481, werd het verwoest tengevolge van de laatste opflikkering der Hoeksche en Kabeljauwsche twisten.

Het verwoeste slot werd omstreeks 1535 door een anderen Dirk van Zuylen herbouwd. Dit gebouw, dat nog tot in de achttiende eeuw in stand bleef, heeft gediend als model voor den bouw van het tegenwoordige kasteel.

Door het huwelijk eener erfdochter ging de heerlijkheid de Haar aan de Baronnes van Moermont over, en van haar aan het geslacht van Stenhorg, totdat zij in de laatste helft der achttiende eeuw kwam aan de van Zuylens van Nijeveld.

Als laatste bewoner van het oude huis wordt ons Karel van Stenborg genoemd, die althans nog een gedeelte van het reeds grootendeels vervallen gebouw in gebruik hield.

Daarna geraakte het meer en meer in verval en werd het tenslotte eene ruïne, waaruit in, of omstreeks 1895, het tegenwoordige kasteel werd opgetrokken. Hebben wij thans in korte trekken de geschiedenis van het slot weergegeven, thans wacht ons nog een overzicht van het inwendige. Wie er niet per fiets heen wil, neme een auto, want met dit laatste vervoermiddel is het het gemakkelijkst te bereiken.

Door twee poortgebouwen bereikt men het voorplein en van het voorplein komt men via de ophaalbrug aan het eigenlijke kasteel. Dit tweede poortgebouw is het grootst van de drie, zich in de onmiddellijke omgeving bevindende poortgebouwen en is eigenlijk al een kasteel op zichzelf. Het is met het groote kasteel verbonden door middel van eene overdekte brug en eene onderaardsche gang. Gedurende den wereldoorlog werd het bewoond door een zwager van den heer van Zuylen. Wij nemen thans voorloopig afscheid van het poortgebouw om ons naar het kasteel te begeven.

Via eene ouderwetsche ophaalbrug, geheel in den trant van het oude huis, dat hier eertijds stond, treden wij het gebouw binnen, waar wij worden rondgeleid door een ouden, in dienst der familie vergrijsden arbeider, die in het voorportaal van het slot al dra onze aandacht vestigt op het beeld van een ridder: Dirk van Zuylen, de echtgenoot van Josina van der Haar. Van het voorportaal komen wij in de reusachtige hall. Door zeer hooge gekleurde vensters, op een waarvan de domtoren van Utrecht in zijn volle lengte te zien is, valt een getemperd licht naar binnen. Aan de andere zijde van deze onmetelijke hall, ontwaren wij de door den heer Cuypers aangebrachte gaanderij. Dit is de gaanderij, waarvan ik in den aanvang van dit stuk reeds sprak en die in het oude gebouw niet aanwezig was. Na in de hall nog eenige zich aldaar bevindende voorwerpen in oogenschouw te hebben genomen, begeven wij ons naar de aangrenzende billardkamer, welke feitelijk nog min of meer een onderdeel ervan vormt. Wij komen nu weer in de hall terug en steken die over teneinde aan de overzijde nog eenige vertrekken te bezichtigen, waaronder de eetzaal. Al deze vertrekken, welke een deftigen en voornamen indruk maken, zijn, evenals de hall van eikenhouten betimmeringen voorzien. In deze hall werden in 1898 door de familie van Zuylen eenige Indische vorsten ontvangen.

Wij verlaten nu de benedenverdieping om ons langs eene gemakkelijke trap, gemakkelijker dan men hier allicht zou verwachten, naar boven te begeven. Wij komen nu uit op de meergenoemde gaanderij en vandaar bereiken wij de verschillende op deze verdieping zich bevindende vertrekken. De voornaamste vertrekken, welke wij hier aantreffen zijn: De bibliotheek, de balzaal en de ridderzaal. Vooral de laatste met zijn drie

groote kronen is een zeer fraai vertrek. Het is evenwel jammer, dat het zich hier bevindende min of meer moderne ameublemen,t zoo weinig in harmonie is met de overigens deftige omgeving. Vooral de groote zwartgelakte vleugel, die hier staat, maakt een eenigszins komischen indruk. In deze zaal hangt, als ik mij niet vergis het levensgroote portret van den heer van Zuylen in het prachtige roode uniform van Johanniter ridder.

Na dit deel van het slot bezichtigd te hebben, komen wij aan eene reeks vertrekken, geheel verschillend van degene, welke wij reeds gezien hadden. Deze vertrekken waren oorspronkelijk in denzelfden stijl ingericht als alle overige. Later is dit veranderd. Zij maken een meer comfortabelen indruk. Naar men beweert, heeft deze verandering plaats gevonden op wensch van Mevrouw van Zuylen. Sommigen hebben deze verandering jammer gevonden, ook de architect moet haar hebben betreurd. Dit alles neemt niet weg, dat deze kamers er zeer fraai en smaakvol uitzien. Het zijn meest slaapkamers en de crême geschilderde houten schoorsteenmantels geven hen een voornaam karakter. Wat ons vooral treft, zijn de groote, in de muren aangebrachte nissen, waarin men groote badkuipen heeft geplaatst.

Wat de torenkamers van het kasteel betreft, deze zijn deels als badkamers, deels als dienstvertrekken ingericht, en waar vroeger het spiedend oog van den krijgsman door de nauwe schietgaten zijn blikken gericht hield op den naderenden vijand, verricht thans de eerzame huisknecht zijn arbeid.

Alvorens het kasteel te verlaten brengen wij nog een vluchtig bezoek aan de, op de bovenste verdieping gelegen vertrekken. Zij zijn zeer laag en alle voorzien van eikenhouten betimmeringen. Zij bevatten weinig belangrijks en worden den bezoeker slechts zelden getoond.

Wij dalen thans af langs eene diensttrap en na afscheid te hebben genomen van onzen vriendelijken leidsman, richten wij onze schreden naar het park.

Volledigheidshalve zou hier nog eene beschrijving van het inwendige van het poortgebouw moeten volgen, doch dit gebouw, dat zoo goed als niet zijn poorten opent voor den bezoeker, ziet er van binnen tamelijk sober en eenvoudig uit, zoodat eene beschrijving ervan dan ook gevoegelijk achterwege kan blijven.

Vanuit de bovenverdiepingen van het kasteel hebben wij het park reeds kunnen bewonderen met zijn, in Franschen stijl aangelegde tuinen op den voorgrond en daar achter het fraaie, in Engelschen stijl aangelegde park. Eén dier Fransche tuinen is destijds aangelegd ter herinnering aan den oudsten zoon van den heer van Zuylen, die vele jaren geleden in België tengevolge van een auto-ongeluk om het leven kwam. Een afgebroken zuil herinnert aan diens ontijdigen dood.

Een deel van het groote park doet eenigszins denken aan het, eveneens door Copijn ontworpen Wilhelminapark te Utrecht.

Niettegenstaande dit park slechts ruim dertig jaar geleden werd aangelegd, treft men er boomen aan van hoogen leeftijd. Dit is het gevolg van het feit, dat de heer Copijn op onderscheiden plaatsen volwassen boomen heeft doen aanplanten. Vele Utrechtenaren zullen zich de groote ijzeren wagens nog wel herinneren, waarmede die boomen door de straten der stad vervoerd werden.

Wij verlaten thans, zij het noode de schitterende omgeving van dit prachtige kasteel en ik wil thans deze geschiedenis beëindigen. Dat ik de voorgeschiedenis van den bouw van het kasteel hier vrij uitvoerig heb kunnen weergeven, heb ik voornamelijk te danken aan wijlen den heer Kock, die gedurende vele jaren aan het hoofd heeft gestaan van het bekende hôtel „des Pays Bas" te Utrecht.

Tot slot wensch ik hier nog eenige woorden te wijden aan de nagedachtenis van den genialen bouwmeester, den heer Cuypers, die op de puinhoopen van de aloude ruïne dit prachtige kasteel heeft doen verrijzen. Hij heeft zich op schitterende wijze van de hem verleende opdracht gekweten. Van den bekwamen tuinarchitect, den heer Copijn, kan hetzelfde gezegd worden, hij heeft door den smaakvollen aanleg van het park en de tuinen niet weinig bijgedragen ter verkrijging van een harmonieus geheel. En tot besluit wil ik hier nog Baron van Zuylen van Nijeveld herdenken, die de uitvoering van dit werk heeft mogelijk gemaakt en het op zulk eene onbekrompen wijze door deze kundige mannen heeft doen volbrengen!

LAMPSINS VAN DEN VELDEN.

Doorn, Dennenrode 29 November 1930.